

Euroopa Planeerimise Harta

heaks kiidetud Barcelona peaassamblee
poolt 22. aprillil 2013

Euroopa Planeerimise Harta

Barcelona 2013

Visioon Euroopa linnade ja piirkondade jaoks

21. sajandil

ECTP-CEU, Euroopa Ruumiliste Planeerijate Nõukogu

(The European Council of Spatial Planners -

le Conseil Europeen des Urbanistes)

Sisukord

Üleskutse
Harta

OSA A

VISIOON EUROOPA LINNADE JA PIIRKONDADE JAOKS

1. Lõimitud ja ühendatud linnad ning piirkonnad
2. Sotsiaalne ühtekuuluvus ja sidusus
3. Majanduslik integratsioon ja sidusus
4. Keskkondlik ühtekuuluvus
5. Ruumiline integratsioon (süntees)

OSA B

RUUMILISE PLANEERIJA ROLL TÕHUSA PLANEERIMISE VÄLJAKUTSED

OSA C

PLANEERIJA VASTUTUS EUROOPAS

1. Planeerija kui muudatuste eestvedaja
2. Planeerija kui teadlane ehk teadmispõhise elukutse esindaja
3. Planeerija kui keskkonna kujundaja ja visionäär
4. Planeerija kui poliitiline nõuandja ja vahendaja
5. Planeerija kui linnade ja piirkondade planeeringute koostamise koordineerija

LISA

Ajalooline taust
Põhimõisted
Tänuõnad
Viited

Üleskutse

1. Euroopa vajab linnu ja piirkondi, mis on tugevad ning kus on hea elada. Seetõttu on ruumiline planeerimine Euroopa tuleviku seisukohast kriitilise tähtsusega. Eelkõige aitab see säästa meie ühiseid maa-, õhu- ja veeresursse, mida mõjutab üha tugevnev arendussurve. Kui soovime Euroopale kestlikku majandusarengut ja ausat ning õiglast ühiskonda, vajame tõhusat planeerimist. Ruumilise planeerimise iseäranis tugevaks küljeks on suutlikkus luua võimalusi ja astuda vastu uusarendustest lähtuvatele ohtudele. Seetõttu on ruumiline planeerimine oma olemuselt pikaajaline, kuid meetmetelt kiireloomuline.
2. Käesolevas Euroopa Planeerimise Hartas sätestatud põhimõtetega peaksid arvestama kõik, kes on seotud riigiasutuste, kohalike omavalitsuste, ametkondade, kodanikuühiskonna, vabaühenduste ja erasektoriga. Eeltoodust tulenevalt kujutab Harta endast ühist lähtepunkti kõigi jaoks, kelle vastutusel või valitsemise all on Euroopa linnade ja piirkondade tulevik.
3. Seetõttu pole Euroopa Planeerimise Harta suunatud üksnes kutselistele planeerijatele, vaid kujutab endast üleskutset kõigile, kelle poliitika ja programmid kujundavad Euroopa, selle linnade ja piirkondade ning kõigi muude alade, sealhulgas eraldatud (maa- ja saare) kogukondade, tulevikku. Eeltoodust tulenevalt hõlmab Harta:
  - Ühist visiooni ja põhimõtteid, mida planeerijad kõikjal Euroopas järgivad ning mis suunavad nende tegevust suuremale ja kestvamale ühtsusele ning ühtekuuluvusele. Antud eesmärk saavutatakse linnade ja piirkondade võrgustiku loomise teel, mis on sidestatud kõigil tasanditel ning kogu ühiskonna ulatuses.
  - Ühist perspektiivi ja tegevuskava koostöök poliitikakujundajate ning kodanikuühiskonna kõigi tasandite osalejate vahel, sealhulgas valitsus, äri, vabaühendused, kogukondade huvirühmad ja (iseäranis) üksikisikud.
4. Planeerimine võimaldab kogukondadel sõnastada strateegilisi visioone oma tulevikuplaanide saavutamiseks. Sellistel nägemustel on potentsiaali olulise ja otsese mõju avaldamiseks suurepäraste alade loomise ning kestlikuma tuleviku võimaldamise nimel kogukondadele kõikjal Euroopas. Ruumiline planeerimine toimib kõigil tasanditel, olgu tegu naabruskonna arendusplaanide või riiklike, piiriüleste ja üle-Euroopaliste raamistikega.
5. Euroopa mitmekesisus kajastub kohalikes eripärades ja planeerimise valdkondadevahelises olemuses kogu Euroopas. Eeltoodu tagab selle, et planeerimine võtab arvesse Euroopa linnade, piirkondade või muude alade mitmekesisust geograafia, keskkonna, maastiku ja kultuuri seisukohast. ECTP-CEU esindab planeerimisorganisatsioone, mis toimivad mitmesuguste erinevate planeerimissüsteemide raames. Seetõttu ei toeta Harta mõnd konkreetset süsteemi, vaid rõhutab planeerimise kui positiivse abivahendi ja loomingulise püüdluse potentsiaalset väärtust olenemata seda ümbritsevast halduslikust raamistikust.
6. Nõnda on ruumilised planeerijad Euroopa tuleviku kaitsjateks. Nad püüdlevad ECTP-CEU vahendusel järgneva kolmeosalise tegevuskava elluviimise poole, toetamaks Euroopat selle ees seisvate ülesannete

lahendamisel:

- Seista meetmete eest, mis on tarvilikud Euroopa kogukondade tuleviku ja nende ruumilise konteksti kindlustamiseks.
- Sõlmida suhteid nendega, kes püüdleavad samade eesmärkide poole Euroopa tuleviku planeerimisel.
- Anda oma liikmete töö kaudu panus visiooni loomisse kohalike kogukondade, linnade, piirkondade ja Euroopa jaoks tervikuna.

Harta

7. Aluse loomiseks eelneva tegevuskava elluviimisele on ECTP-CEU koostanud käesoleva Euroopa Planeerimise Harta. See Harta põhineb 2003. aasta Uuel Ateena hartal ja määratleb planeerimise erisused ning potentsiaali. Harta eesmärgiks on usalduse, ühtsuse ja solidaarsuse tugevdamine ruumilise planeerimisega tegelemisel.
8. Käesoleva Euroopa Planeerimise Harta osa A esitab nägemuse Euroopa linnade ja piirkondade tuleviku kohta, võttes arvesse Euroopa ees seisvaid ülesandeid. Tegu on nägemusega linnade ja piirkondade võrgustikust:
  - mis aitab kaasa oma elanike ja muude sidusrühmade heaolu ning elukvaliteedi tõstmisele;
  - mis hoiab alal ajaloolisel pärandil põhinevat kultuurilist rikkust ja mitmekesisust;
  - mida mitmesugused funktsionaalsed, sotsiaalsed ja kultuurilised sidemed tihedamalt seovad;
  - mis on üha konkurentsivõimelisem, püüeldes samas vastastikuse täiendavuse ja koostöö poole;
  - mis lõimib ehitatud keskkonda looduslike ökosüsteemidega, säilitades bioloogilise mitmekesisuse, ning võtab arvesse vajadust kliimamuutusega võitlemiseks.
9. Euroopa Planeerimise Harta osa B määratleb ruumilise planeerimise ja planeerijate rolli Euroopa ees seisvate üleilmsete väljakutsete valguses. Ammusest ajast on paigas planeerimise aluspõhimõtted, mis

kehtivad täna sama kindlalt kui eales varem. Samas on neid käesolevas Hartas täiendatud uute teemade ja uute poliitiliste tulipunktide kajastamiseks, mis 21. sajandi esimesel veerandil esile kerkivad.

- 10.** Euroopa Planeerimise Harta osa C kehtestab vastutuse, mida Euroopa planeerijad kannavad seoses osas A piiritletud nägemuse elluviimisega. Need kohustused on planeerimiseriala jaoks ühised, et edendada kutsestandardeid ja ühist tegevuskava kõigi kogukondade jaoks.

OSA A

VISIOON EUROOPA LINNADE JA PIIRKONDADE JAOKS

1. Lõimitud ja ühendatud linnad ning piirkonnad

Ruumiline lõimimine

- 11.** Kogu 20. sajandi jooksul on planeerimine pidevalt vastu astunud Euroopa linnade ja piirkondade elukvaliteeti ähvardavatele ohtudele. Kõnealused linnad ja piirkonnad hõlmavad nii suurlinnapiirkondi (nt. London ja Pariis) kui ka kaugemaid maa- ja saarekogukondi (nt. Norras ning Maltal). Meie linnad kannatavad traditsiooniliste tööstusharude allakäigu, sotsiaalse tõrjutuse, töötuse, valglinnastumise, linnasüdame tühenemise, kuritegevuse, ulatusliku saastamise ja keskkonnaseisundi halvenemise all. Maapiirkonnad naudivad küll sageli parema kvaliteediga elukeskkonda, kuid kannatavad majanduslike survetega, millele tihti kaasneb ilmajäämine põhiteenustest ning juurdepääsust hüvedele.
- 12.** Neid suundumusi linnas ja maal süvendavad üleilmastumine ning kasvav kultuuriline ühtlustumine, mille kõrvalnähtudeks on arendussurve ja kohaliku identiteedi lagunemine. Järelikult ei ole Euroopa linnade ja piirkondade praegune olukord kaugeltki ideaalne. Nad seisavad silmitsi keerukate ülesannetega, mis eeldavad valitsuse meetmete ja kogukondade ning ettevõtjate huvide paremat lõimimist.
- 13.** See lõimimine saavutatakse linnade võrgustike kaudu, paljud neist ulatuvad üle riigipiiride Euroopa mandril ja naabruses. Lõimitud linn ja piirkond nõuab tunnetust ehitatud ning loodusliku keskkonna ühendamise seisukohast. See vajab ka tõhusaid ja tulemuslikke sidemeid konkreetsete linnaliste tegevuste, taristuvõrgustike ning info- ja sidetehnoloogiate vahel.
- 14.** Seetõttu edendab käesolev Euroopa Planeerimise Harta visiooni Euroopast, mis põhineb lõimitud ja ühendatud linnadel ning piirkondadel, mis on hõlpsasti juurdepääsetavad kõigi sealsete elanike, töötajate ja külastajate jaoks, ning mis on üleilmselt ühendatud. Antud nägemus kujutab endast eesmärki, mille saavutamisele meie, Euroopa planeerijad, pühendunud oleme – eesmärki, mis on saavutatav kõigi linna- ja maapiirkondade arendamisest ning haldamisest huvitatud rühmade ühiste

jõupingutuste läbi.

Ajaline lõimimine

- 15.** Meie nägemuses on Euroopa tulevik ühendatud Euroopa minevikuga. Euroopa linnu ja piirkondi eristab pikk ajalugu, mis peegeldab kohaliku elanikkonna institutsionaalsete, kultuuriliste, sotsiaalsete ning majanduslike struktuuride omadusi. Just see ajalugu ja mitmekesisus paneb aluse kohalikule eripärale ning identiteedile.
- 16.** Minevik pakub hindamatuid õppetunde tulevikuks seoses probleemidega, mida tuleb vältida, ja võimalustega, mida saab luua.
  - Linnad ja piirkonnad peavad säilitama eripära ning ohjama suundumust ühtlustumisele ja oma linnalise vormi killustumisele.
  - Inimtegevus peab paiknema linna keskmes ja suundumus tagamaad haaravale valglinnastumisele, millega kaasneb maapiirkondade ning loodusalade hõivamine, tuleb tagasi pöörata.
  - Nõutav on uute transpordi- ja taristuvõrkude rajamine, kuid mitte viisidel, mis soodustavad tegevuste hajutamist ja takistavad säästlike transpordiliikide arengut.
  - Väljakujunenud kogukonnad vajavad toetust, need ei tohi sulanduda eristamatusse massi, kaotades oma identiteedi ja iseloomu.
- 17.** Tänapäeva linnaelul on palju omadusi, mida me hindame ja väärtustame ning soovime tulevastele põlvkondadele pärandada. Meie olemasolevate linnade põhiprobleemiks on piiratud sidusus, mitte üksnes füüsilises mõttes, vaid ka seoses ajaliste sidemetega multikultuursete juurte vahel, mis on pannud aluse meie identiteedile ja kohalikule eripärale. Laiendades meie füüsilisi ühendusi ruumis, peame leidma viisid oma kultuurilise eripära säilitamiseks ajas.

2. Sotsiaalne ühtekuuluvus ja sidusus

Sotsiaalne tasakaal

- 18.** Meie nägemuseks on Euroopa, mis edendab sotsiaalset õiglust läbi ühtekuuluvuse ja sidususe. Inimkonna heaolu tulevikus eeldab inimeste käsitlemist nii üksikisikutena, kellel on kaitsmist vajavaid inimõigusi, kui ka inimestena kogukondade kontekstis, kuhu nad kuuluvad. Tegu on tähtsa kaalutlusega Euroopa linnade ja piirkondade lõimimise seisukohast, mille korral on nõutav ühiskonna kui terviku huvide tasakaalustamine vähemuste ning üksikisikute vajaduste ja huvidega.
- 19.** Sotsiaalne ebavõrdsus on kasvuteel, olukorda raskendavad reguleerimata turud ja üleilmastumine.

Suurem sotsiaalne ühtekuuluvus on vajalik kõrgema turvalisuse ja suurema turvatunde huvides linnade ja piirkondade ning muude alade jaoks. Selleks ei piisa üksnes multikultuurilise eneseväljenduse ja vahetuse lihtsustamisest. Näiteks võimaldab suurem sidusus luua laiemat majandus- ja tööhõivevõimaluste valiku kõigi kohalike elanike ning töötajate jaoks. Samal ajal võimaldab see võrdsema juurdepääsu haridusele, tervishoiule ja muudele sotsiaalteenustele. Nende sotsiaalküsimustega rindapistmine eeldab uudsete lähenemiste väljatöötamist valitsemisele ja kogukonna kaasamisele, mis hõlmaksid kõiki sidusrühmi. Vastasel juhul ei õnnestu tõhusalt lahendada sotsiaalprobleeme nagu töötus, vaesus, tõrjutus või kuritegevus.

Kultuuriline mitmekesisus

- 20.** Seoses tugevneva suundumusega Euroopa lõimumisele peavad linnad ja piirkonnad uuenema tõeliselt multikultuursete ning mitmekeelsetena. Uued ühendused tõstavad mobiilsust ja lõimumispotentsiaali. Sidusus vajab kultuuriliselt tundlikku juhtimist, võimaldamaks inimestel säilitada oma sotsiaalne, kultuuriline ja ajalooline pärand ning iseloom, osaledes samas täiel määral oma sotsiaalset ja füüsilist keskkonda mõjutavate otsuste vastuvõtmises. Ilma õige tunnetuseta ei õnnestu saavutada niisugust kultuurilist ja sotsiaalset lõimumist, mis lubaks tasakaalustada vajadust mitmekesisuse alalhoidmise järele lõimumise ja ühiste väärtuste edendamise ja nägemust jagatud paikade ja maastike osas.

Kogukonna kaasamine ja tugevdamine

- 21.** Praegusi linna valitsussüsteeme piiravad sageli jõukamate püüasukate vaated ja hääled või domineerivad ärihuvid. Tulemuseks on lobirühmade eelistamine. Tulevikus peavad Euroopa linnad ja piirkonnad pöörama suuremat tähelepanu kõigi ühiskonnarühmade vajadustele ning heaolule. See tähendab midagi enam praeguse elanikkonna vaadetest või erahuvidest. Arvestada tuleb marginaliseeritud ja tõrjutud rühmade (nt. madala kvalifikatsiooniga võõrtöölised), kuid ka äärmiselt mobiilsete spetsialistide (elavad mingis paigas pikemat või lühemat aega) vajadustega. Samas ei tohi tähelepanuta jätta kohalike väljakujunenud ja endogeensete kogukondade reaktsioone nende elukvaliteedile avaldatavale mõjule.

- 22.** Tarvis on uusi esindus- ja osalussüsteeme, mis:

- pakuksid uusi lahendusi teabele juurdepääsemiseks;
- edendaksid 'aktiivsete kodanike' võrgustike suuremat kaasamist; ning
- toetaksid kohalikku demokraatiat ja tugevdaksid kogukondi.

Vastavad tegevused on abiks kõigile elanikele ja huvirühmadele oma hääle kuuldavaks tegemisel ning mõtestatud ja tegelikul osalemisel oma tuleviku kujundamises. Ruumilise planeerimise protsessid peaksid samuti sisaldama piisavat ajalist varu sotsiaalsete sidemete sisseseadmise võimaldamiseks ja tõelise kaasamise lihtsustamiseks.

- 23.** Kõik rühmad peavad saama võimaluse näidata, kuidas nende oskused ja teadmised võimaldaksid parandada terve kogukonna elu ning luua lisandväärtust. See on kooskõlas Leipzigi harta (2007) ja Toledo deklaratsiooniga (2010), mis rõhutavad linnaplaneerijate kaasamise tähtsust ning tähtsat rolli, mida linnaplaneerijad teiste osalejate (kinnisvara, finantssidusrühmad, elanikud, riigiasutused) seas mängivad, olemasoleva linna taasavastamiseks nõutava 'linnaliidu' ühe koostisosana.

Ühendused põlvkondade vahel

- 24.** Euroopa vananeva rahvastiku erinevate vanuserühmade vahelise tasakaalu muutumine toob kaasa uudseid ja kasvavaid sotsiaalprobleeme. Nende lahendamiseks tuleks sotsiaalsete ja majanduslike meetmete kõrval rakendada ka sobivate kogukonna tugivõrgustike ning taristu rajamist. Muuhulgas peab planeerimine arvestama pensionäride ja eakatega, näiteks juurdepääsu võimaluste ning avaliku ruumi kasutamisega seoses.

Sotsiaalne identiteet

- 25.** Inimeste identiteet on tugevalt seotud nende kui linnade ja piirkondade elanike identiteediga. Euroopa erinevate linnad ja piirkonnad erinevad oma iseloomu poolest tublisti. Igal linnal ja piirkonnal on oma kultuuriline ning sotsiaalne olemus, mida rikastab uute identiteetide lisandumine immigratsiooni kaudu.
- 26.** Lõimitud linnas ja piirkonnas tõstab linnakeskkonnas teabevahetuse ning järkjärgulise sulandumise kaudu asetleidev kultuurivahetus tunduvalt linnaelu rikkust ja mitmekesisust. See tõstab omakorda vastava linna või piirkonna üldist atraktiivsust elukeskkonna ja töötamise, õppimise, äritegevuse ning vaba aja veetmise kohana.

Reisimine, transport, mobiilsus ja juurdepääsetavus

- 27.** Lõimitud linna ja piirkonna ruumiline planeerimine hõlmab transpordi ning maakasutuse poliitikate täielikku integreerimist. Neid peab täiendama leidlik linnakujundus ja hõlpsam juurdepääs teabele. Liikumise ja juurdepääsu lihtsustamine on linnaelu kriitilise tähtsusega elemendiks, käsikäes transpordiliikide suurema valguga, nt. uute tehnoloogiate poolt võimaldatava parema teabe või virtuaalse juurdepääsu kaudu.
- 28.** Samuti eksisteerib vajadus põhikaupade ja -teenuste tarbimiseks läbitavate vahemaade miinimumini viimiseni tõhusate, meeldivate, kestlike ning säästlike ühenduste abil. Selle eelduseks on mitmesuguste transpordisüsteemide kasutamine inimeste, kaupade ja teabe edastamiseks. Esiplaanile seatakse energia säästmine, kohalike kaupade ja teenuste hankimine ning keskkonnaga arvestamine. Kohalikul tasandil on nõutav tehnoloogia ja liikluskorralduse rakendamine sõltuvuse vähendamiseks isiklike autode kasutamisest. Strateegilisel tasandil lihtsustavad ühendused naabruskondade vahel ja ühenduste täiustamine linnades ning piirkondades Euroopa transpordivõrgu arendamist.

Elamumajandus, (avalikud) teenused

- 29.** Kodanike vajaduste rahuldamiseks tänapäeval ja tulevikus peab paranema elamumajanduse ning teenuste juurdepääsetavus – nende pakkumine kohandatakse paindlikult uute ja esilekerkivate mudelitega. Hariduse, äri, kultuuri ja puhkusega seotud võimalustele ning teenustele peavad lisanduma taskukohasema hinnaga eluasemed. Neid peavad toetama ülalpidamiskulud, mida kodanikud kanda suudavad, ja täiendama tugev kogukondliku identiteedi-, omaniku- ning turvatunne.

3. Majanduslik integratsioon ja sidusus

- 30.** Euroopa linnade ja piirkondade majandustegevus on tihedalt seotud. See vastastikune sõltuvus võib lubada suuremat tootlikkust ja tõsta konkurentsivõimet maailmas. Samas tuleb arvestada potentsiaalse haavatavusega kohalike ning väliste tingimuste muudatuste suhtes, mis tulenevad maailmamajanduse volatiilsusest. Meie nägemuseks on Euroopa, mis edendab tugevat ja kestlikku majanduslikku konkurentsivõimet.

Üleilmastumine ja piirkondlik spetsialiseerumine

- 31.** Majandustegevust mõjutab kahe põhilise jõu kombinatsioon: üleilmastumine ja kohalik või piirkondlik spetsialiseerumine. Uus majandustegevus on muutunud üha teadmispõhisemaks, uuenduslikke tehnoloogiaid rakendatakse nii tootmises kui ka teeninduses. Samal ajal suureneb vajadus spetsiaalsete ja viimistletud toodete ning teenuste järele, mis seonduvad konkreetsete traditsiooniliste tootmismeetodite ja tüüpiliste päritolukohtadega.
- 32.** Antud majanduslikus kontekstis on linnade piirkondlik mõju laienemas, sest nende poolt teenindatavad linnalähipiirkonnad ja turg kasvavad pidevalt. Lisaks on kohalikud majandused üha enam seotud teiste linnade ja piirkondade majandustega, nii riiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Seetõttu ei saa linnu tänapäeval planeerida isoleeritult. Linnadevaheline koostöö ja konkurents on normiks saamas ning Euroopa suurlinnade piirkonnad kujunemas majandusmootoriteks.
- 33.** Eeltoodust tulenevalt on vajalik tasakaalu leidmine kohalike ja väliste tegurite vahel, mis neid muutusi tänapäeval põhjustavad. Tegu on Euroopa linnade ja piirkondade ees seisva strateegilise ülesandega. Antud kontekstis seisavad ees kriitilise tähtsusega valikud, mis puudutavad iga üksiku linna või piirkonna potentsiaalset majanduslikku tulevikku. Tulevikuväljavaadete hindamine kohalike vajaduste ja majandusliku identiteedi seisukohast ning üleilmsetest teguritest lähtuvate nõudmiste valguses eeldab planeeritud lähenemise rakendamist.
- 34.** See peab olema tasakaalustatud energia säästmise vajadusega; linna- ja linnalähedaste piirkondade lõimimisega; uudse lähenemisega taastuvate energiaallikate edendamisele; põllumajanduse ja metsanduse rolliga; ning toetusega vajalikule rohetaristule ja ökosüsteemidele. Lisaks tuleb arvesse

võtta väikeste ja eraldatud kogukondade (nagu Euroopa saared) erilist positsiooni, näiteks seoses nende haavatavusega turu muutustele ja nende piiratud võimalustega mastaabisäästu saavutamiseks, mis mujal teostatav on.

Konkurentsieelised

- 35.** Majandustegevust mõjutavad konkurentsitingimused on äärmiselt mitmekülgsed ja igas linnas erineval viisil üksteisega läbipõimunud. Vastavate tegurite alla kuuluvad kultuuri- ja looduspärand, haritud ning kvalifitseeritud tööjõu olemasolu, meeldiv keskkond ja maastikud ning nende strateegiline paiknemine. Euroopa linnade ja piirkondade edasine areng ei pea kahjustama nende majanduslikku mitmekesisust, vaid seda säilitama.
- 36.** Märkimisväärne konkurentsieelis on saavutatav linnade kultuuri- ja loodusvarade kasutamise ning nende ainulaadsuse ja mitmekesisuse arendamise teel. Lisaks tõstab meeldiva, tervisliku ja ohutu elu- ning töökeskkonna võimaldamine oluliselt nende atraktiivsust tulevase majandustegevuse seisukohast ja aitab võidelda üleilmse äritegevuse ühtlustava mõju vastu.
- 37.** Seega kasutab edukas linn või piirkond ära oma parimaid olemasolevaid omadusi enese majanduslikuks positsioneerimiseks. Nõutav on pidev kohanemine eeliste säilitamiseks arenevas keskkonnas. Suundumusi tuleb pidevalt jälgida ja tulevikustsenaariume regulaarselt uurida nii positiivsete kui ka negatiivsete jõudude ettenägemiseks ning asjakohaseks reageerimiseks.

Võrgustatud linnad ja piirkonnad

- 38.** Linnad ja piirkonnad peavad oma konkurentsieeliste säilitamiseks ning kasvatamiseks koostööd tegema. Tekkivad koostöövormid varieeruvad kohalikest oludest sõltuvalt, näiteks:
  - sarnaselt spetsialiseerunud linnade võrgustik, mis funktsionaalse ja organisatsioonilise koostöö kaudu saavutab üleilmseks konkurentsivõimeks vajaliku suuruse ning tootlikkuse;
  - erinevalt spetsialiseerunud linnade sidemed üksteise varustamiseks, kusjuures spetsialiseerumine suunab avalike projektide jaotamist asjaomaste linnade vahel; või
  - linnade võrgustik, mida ühendab paindlik kauba- ja teenusevahetussüsteem või mis jagavad ühiseid majanduslikke ja/või kultuurilisi huve oma profiili ning seega ka konkurentsieelise tugevdamiseks.

- 39.** Sellised linnade ja piirkondade võrgustikud, mis on erineval viisil ühendatud, määravad ära majandustegevuse leviku, arengu ning tugevuse kogu Euroopas. Sellel on eriline mõju suurlinnade juhtimise ja integreeritud lähenemise seisukohast maaeluga seotud investeringutesse.

Suurlinnade mõõde

- 40.** Euroopa seisab kiirele linnastumisele silmitsi ka linnastute mastaabi kasvuga. Linnapiirkondade köitvust võimendab veelgi üleilmne konkurents. Selle tulemusena on Euroopas tekkinud ligikaudu 100 suurlinnapiirkonda, kus elab enam kui 60% Euroopa rahvastikust. Need tihedalt seotud väike- ja suurlinnade rühmitused kujutavad endast muudatuste käivitajaid Euroopas – nad on majandusarengu, sotsiaalprobleemide ning keskkonnakoormuse tulipunktiks.
- 41.** Linnade majandusliku ja kultuurilise arengu mootoriks on inimeste, kaupade ning kapitali liikumise intensiivsus. Omal ajal soodustas see linnaruumi kontsentreerumist, kuid uued side- ja transpordisüsteemid ning halduskorraldus on toonud kaasa suurlinnade laialivalgumise ja megalinnapiirkondade tekke. Suurlinnade mõõde seab kahtluse alla linna kui iseseisva üksuse kontseptsiooni, ent kui jätta vastavad suundumused üksnes turujõudude ja lühiajalise majandusliku kasu tõugata, kaasnevad sellega suured sotsiaal- ja keskkonnakulud. Teistes maailmajagudes on kiire ja jätkusuutmatu linnastumine tekitamas megapiirkondi, kus sotsiaal- ning keskkonnakulud on allutatud majanduslikule kasvule. See on Euroopas järgitavate põhimõtetega vastuolus.
- 42.** Samas peavad Euroopa väike- ja suurlinnad säilitama konkurentsivõime. See nõuab tegutsemist kahes suunas. Ühelt poolt tuleb võimendada ajaloolist linnapilti kui Euroopa konkurentsieelise olulist osa, sest kultuuriline kapital aitab kaasa kodanikutunde tekitamisele ja väärtuste loomisele. Teiselt poolt on tarvis uusi linnavalitsemise vorme, võimaldamaks tõhusat institutsionaalset mõju konkurentsi alalhoidmisele koos meie linnade ja piirkondade pärandi samaaegse kaitsega. Parimaks antud eesmärgi saavutamise viisiks on planeerimine suurlinna tasandil.

Eraldatud maa- ja saarekogukonnad

- 43.** Lisaks linnaarenduse tunnustatud prioriteetidele vajavad tunnustamist ka maakogukondade erivajadused. Paljud maapiirkonnad on üha enam muutumas linnade tagamaa osaks. Vastavate maakogukondade vajadustega tuleb arvestada, iseäranis seoses eluaseme taskukohasusega kohaliku elanikkonna jaoks. Samas leidub eraldatuid kogukondi, mille juurdepääs linnapiirkondade pakutavale tööhõivele, kõrgema tasandi teenustele (nt. haiglad ja kõrgharidus) ning muudele võimalustele on veelgi enam raskendatud. Iseäranis suured väljakutsed seisavad saarekogukondade ees, võttes arvesse kulusid ja transporti.
- 44.** Traditsiooniline maettevõtlus on sellistel eraldatud aladel alla käinud; leidub kõrge tööpuuduse

koldeid, mille olukorda raskendab veelgi suhteline eraldatus. Teatud alasid mõjutavad suured keskkonnaprobleemid ja -piirangud. Nendega kaasnevad sageli sotsiaalsed ja majanduslikud tingimused ning konkreetne tarve toetada kohalike teenuste osutamist ja tegeleda kohalike eluaseme- ning tööhõiveprobleemidega. Samas on tegu Euroopa tuleviku seisukohast ülitähtsate aladega, näiteks toiduainete ja loodusvarade (nt. maavarade ja puidu) tootmise, kuid ka turismimajanduse toetamise seisukohast. Ruumiline planeerimine on tähtis integreeritud lähenemise edendamiseks Euroopa maakogukondade tulevikule.

4. Keskkondlik ühtekuuluvus

Säästev areng

- 45.** Suhe inimeste ja keskkonna vahel on fundamentaalse tähtsusega. See loob ühise identiteedi ja elukvaliteedi, mis põhineb ühisel kultuuri- ning looduspärandil. Eksisteerib seos tervise, elustiilide ja elukvaliteedi ning meie ökosüsteemide, maastike, looduslike ja avatud ruumide ning energia säästva kasutamise vahel.
- 46.** Eeltoodust tulenevalt nõuab säästev areng meie väike- ja suurlinnades asuvate või neid teenindavate loodusressursside alalhoidmist, arendamist ning loomist. See hõlmab:
- Ressursside mõistlikku kasutamist, iseäranis taastumatuud maavarasid, õhku ja vett.
  - Ressursside heaperemehelikku majandamist, mis põhineb tegelikel vajadusel, mitte nõudlusel, ning tarbimise vähendamist parimate ressursside taaskasutus- ja ringlussevõtureaktivate edendamise teel.
  - Linnade kaitsmist reostuse ja keskkonnaseisundi halvenemise eest, võimaldamaks nende keskkonnakvaliteedi alalhoidmist.
  - Enneolematut tõhusust energia tootmisel ja tarbimisel, kusjuures prioriteediks on taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamine.
  - Isemajandavat lähenemist jäätmete käitlemisele ja taaskasutamisele, vältides jäätmete ekspordi teistesse piirkondadesse koduriigis või välismaal.

Tervise ja elukvaliteedi edendamine

- 47.** Keskkonnajuhtimine ja kestlikkuse põhimõtete ellurakendamine toob kaasa üldkokkuvõttes tervemad linnad. Seetõttu on nõutav linnade ja piirkondade planeerimine tervislikumat elu võimaldavate eelduste loomiseks, näiteks elamistingimuste või tegevuste osas. Tulevikus vajavad likvideerimist ohud, mis on tingitud mürgistest ainetest, sisaldugu need toidukaupades, tööstusprotsessides, heitvetes, transpordireostuses vms. Samuti vajavad linnad ligipääsetavat avatud ruumi, keskkonnasäästlikku transporti ja korralikke elamistingimusi tervislikuma elustiili ning elukvaliteedi edendamiseks. Vastavaid meetmeid peavad täiendama mitmesugused tervise- ja sotsiaalteenused, rõhuasetusega ennetusel, mis on kättesaadavad kõigile kodanikele.

Ökosüsteemid

Ökosüsteemide säilitamine pole üksnes inimeste heaolu allikaks, vaid meie ellujäämise eeltingimuseks. Bioloogilist mitmekesisust tuleb kaitsta ja hoida, pidades meeles seda, et inimesedki on bioloogilise

mitmekesisuse osaks. Keskkonnavaliteet on oluliseks teguriks sotsiaalse ja kultuurilise ühtekuuluvuse tagamisel, see aitab tõsta majanduslikku konkurentsivõimet.

- 48.** Samuti tuleb võimalike loodusõnnetustest põhjustatud ohtude ja mõjude minimeerimiseks rakendada hoolivat lähenemist. Näiteks vajavad jõed ja lammid valgala haldamist kliimamuutusest ja oskamatutest tehnilistest lahendustest põhjustatud üleujutuste ning muude äärmuslike ilmastikunähtuste tagajärgede leevendamiseks. Üleujutuste tekitatavat kahju saab kontrolli all hoida linnade ohualadel tsoonimise kaudu. Linnametsad ja rohealad linnades ning nende ümber vajavad laiendamist, et nad saaksid täita oma tähtsat rolli õhukvaliteedi parandamisel ja pinnase erosiooni ning temperatuuritasemete stabiliseerimisel. Maavärinate katastroofilisi tagajärgi ohjeldatakse kaitsemeetmete kasutamise teel nii olemasolevate kui ka uute hoonete korral.
- 49.** Seetõttu tuleks ökosüsteemist lähtuvat mõtlemist arendada planeerimise teooria ja praktika kaudu, teadustöö ning planeerimisalase hariduse abil loodusressursside, bioloogilise mitmekesisuse, energiaallikate, vee ja jäätmemajanduse majandusliku väärtuse tunnustamiseks ning kliimamuutuse juba ilmnenud mõjude leevendamiseks.

Maastikud

- 50.** Maastik on eluliselt tähtis Euroopa kultuurilise identiteedi, ökoloogia, keskkonna ja ühiskonna kvaliteedi ning mitmekesisuse jaoks. Selle kaitsest, haldamisest ja planeerimisest tõuseb kasu kõigi linnade või piirkondade majandusele. 'Maastik' tähendab piirkonna ükskõik millist inimeste poolt tajutavat osa, mille olemus on kujunenud looduslike ja/või inimtegurite mõju ning koostoime tulemusena.
- 51.** Maastik on tähtsaks teguriks elukvaliteedi, inimeste individuaalse ja sotsiaalse heaolu seisukohast linna- ja maapiirkondades, rikutud aladel ning väärtuslikel aladel. Seetõttu kujutab maastik endast ühise multikultuurilise ja looduspärandi mitmekesisuse väljendust.
- 52.** Integreeritud lähenemine maastikule planeerimispoliitikas on eluliselt tähtis selle kultuurilise, keskkondliku, sotsiaalse ja majandusliku väärtuse tagamiseks. See tuleb lõimida ükskõik millisesse poliitikasse, mis võib maastikule otsest või kaudset mõju avaldada. Üldsuse aktiivne kaasamine maastike arendamisse ja osalusdemokraatia on tähtsateks teguriteks üldsuse toetuse tagamisel maastiku poliitikale.

Looduspärand ja avatud ruum

- 53.** Kõigi kasutuses peab olema võimalus elamiseks ja töötamiseks hästi hooldatud kultuuri- ning looduspärandi elementide läheduses. Lisaks on nõutav individuaalsete loodus- ja kultuuripärandi ressursside säilitamine ning arendamine. Nende alla kuuluvad muuhulgas arheoloogilised objektid ja mälestised, traditsiooniline miljöö, pargid, väljakud ning muu avatud ruum, veekogud (järved, jõed,

märgalad ja mererannik) ning looduskaitsealad.

- 54.** Kõik sellised elemendid on inimeste ümbruse olulisteks komponentideks. Ruumiline planeerimine on tõhus vahend nende elementide kaitsmiseks ja täiendamiseks, nagu ka vahend uute avatud alade arendamiseks ning kahjustatud maastike uuendamiseks, mis ühendavad linnakeskkonda ja leevendavad valginnastumise kahjulikke mõjusid.

Energia

- 55.** 21. sajandi energiavajaduste rahuldamiseks tuleb kasutada uusi energialiike, mis pärinevad saastevabadest ja taastuvatest energiaallikatest, iseäranis transpordi ning elumajadega seoses. Lisaks peavad energia jaotussüsteemid ja -rajatised äärmiselt tõhusad olema, näiteks uute tehnoloogiate rakendamisel energiatarbimise järsuks vähendamiseks. Vastavatel uuendustel on väga positiivseid kaasnevaid mõjusid õhusaaste, kasvuhoonegaaside ja kliimamuutuse ohjeldamisel.

5. Ruumiline integratsioon (süntees)

- 56.** Ruumilise planeerimise keskmes on kultuuriline, sotsiaalne, keskkondlik ja majanduslik sidusus. Ruumiline planeerimine võimaldab luua vastava seose. Meie nägemus Euroopast hõlmab meie linnade ja piirkondade ruumilist integreerimist maksimaalsete hüvede saavutamiseks järgnevatel valdkondades:
- Kultuuriline mitmekesisus
  - Sotsiaalne ühtekuuluvus ja solidaarsus
  - Keskkondlik ühtekuuluvus
  - Majanduslik integratsioon

Ruumilised seosed

- 57.** Võrgustikke linnades ja piirkondades saab laiendada hoolika ruumilise planeerimise ning muude poliitiliste otsuste kaudu. Säilitatakse ja täiustatakse linna, selle keskuste ja muude oluliste sõlmede esmatähtsaid funktsioone; side- ja ühistranspordivõrgud peavad neid tõhusalt teenima ning nende elujõulisust alal hoidma. Samal ajal kaitstakse tõhusalt Euroopa looduslikke alasid, maastikke ja

ökosüsteeme. Rohetaristu aitab hallata ja edendada linna arengut ning teadvustada nende väärtust.

58. Samuti hoiab see alal ja suurendab Euroopa linnade ning piirkondade heaolu ja atraktiivsust, aidates kaasa parema elukvaliteedi saavutamisele kõigi jaoks. Olemas on arvukalt poliitikaid, meetmeid ja sekkumisi, mille korral planeerija peaks mängima olulist rolli. Need hõlmavad:

- linnakujunduse taaselustamist avaliku ruumi kaitsmiseks ja arendamiseks (nt. tänavad, väljakud, jalgrajad ning 'roheline võrgustik');
- degradeerunud või oskamatult planeeritud alade ja ehitiste rekonstrueerimist;
- meetmeid, mis lihtsustavad kohtumispaikade ja -võimaluste loomist kogukondlikuks eluks, juurdepääsu kultuuri-, puhke- ning vaba aja veetmise rajatistele;
- meetmeid individuaalse ja kollektiivse turvatunde tagamiseks;
- 'suurte' kohtade ja maastike loomist inspireerituna konkreetsest kohavaimust, võimendades nõnda mitmekesisust ja eripära; ning
- loodus- ja kultuuripärandi kõigi oluliste elementide kaitsmist ning majandamist.

59. Igaühel neist positiivsetest sekkumistest käiakse igas linnas või piirkonnas ümber erinevalt, olenevalt kohalikest kultuuri-, sotsiaal-, keskkonna- ja majandustingimustest. Samal ajal kasvab ühtekuuluvus Euroopa mandril, sest selle haldus- ja sotsiaalstruktuurid saavad küpsemaks, ning planeerimisalased suunised jõustatakse järk-järgult kogu Euroopas. Antud protsessi kaudu võetakse laialdaselt omaks ühised eesmärgid Euroopa mandri linnade ja piirkondade jaoks, ning nende mitmekesisust ja igaühe ainulaadsust hinnatakse kõrgelt ning hoitakse alal.

Euroopa ruumiline planeerimine

60. Euroopa areng tulevikus peab:

- olema ajendatud võrdsusel ja õiglusel põhinevatest väärtustest;
- kaasama kõiki Euroopa kodanikke, võttes arvesse nende kohalikke vajadusi ja soove;
- olema kestlik mõju poolest loodus- ja inimökosüsteemidele; ning
- olema lõimitud piiriüleselt ja valdkondlike huvide vahel.

61. Ruumiline planeerimine on nende põhimõtete praktiliseks väljenduseks, luues kodanikele ja ettevõtetele võrdseid võimalusi oma potentsiaali maksimaalseks ärakasutamiseks, olenemata asukohast. Oma lõimivast iseloomust tulenevalt võimaldab ruumiline planeerimine kooskõlastada poliitilisi tegevusi

kohalike kogukondade vajadustega arvestaval viisil. See põhineb harmoonilisele, tasakaalustatud, tõhusale ja kestlikule territoriaalsele arengule suunatud printsiipide kogumil. Ruumiline planeerimine lähtub Euroopa säästva ruumilise arengu juhtpõhimõtetest (COE: Hannover 2002) ja Euroopa ruumilise arengu perspektiivist (ESDP) ning kajastab Leipzigi hartat (2007) ja Toledo deklaratsiooni (2010).

- 62.** Ruumiline planeerimine on oma olemuselt tegudele suunatud. Tegu on vahendiga võrdsuse saavutamiseks kodanike vahel ja Euroopa territoriaalse mitmekesisuse parimaks ärakasutamiseks, mis kujutab endast arvestatavat suhtelist eelist, iseäranis üleilmse ebastabiilsuse ajajärgul. See võimaldab maa, õhu ja veevarude tarka kasutamist. Ruumiline planeerimine on Euroopa majanduse tuleviku seisukohast eluliselt tähtis. See annab sisu subsidiaarsuse põhimõttele, edendades seetõttu majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust tasakaalustatud ning kestliku arengu põhimõtete teisendamise kaudu praktilisteks meetmeteks konkreetsete linnade ja piirkondade hüvanguks.
- 63.** Euroopa poliitikad mõjutavad kõigi Euroopa linnade ja piirkondade majanduslikku konkurentsivõimet, sotsiaalseid tingimusi ning keskkonna jätkusuutlikkust. Samas on Euroopa tulevane majandusareng tõhusa ruumilise planeerimise puudumisel tasakaalust väljas, suurendades sotsiaalset ebavõrdsust ning murendades meie eluliselt tähtsaid ökosüsteeme. Seetõttu tuleb ruumilise planeerimise kaalutlused kaasata kõikvõimalikesse Euroopa poliitikatesse, toetamaks nende tõhusat elluviimist ruumiliste võrgustike kaudu otsuste tegemiseks kõigil valitsustasanditel, mis võimaldavad:
- Tugevamat polütsentrilist arengut ja innovatsiooni linnade koostöö võimaldamise kaudu kollaboratiivse arengu planeerimise teel kokkuhoiu saavutamiseks;
  - Lõimitud investeringute edendamist maapiirkondadesse; Lõimitud nägemusi linna- ja maapiirkondade jaoks, mis tuvastavad uusi partnerlus- ning valitsusvorme, mis pakuvad kohaseid avalikke teenuseid;
  - Piirkondlikku koostööd kogu Euroopas lähtuvalt strateegilistest plaanidest piisava taristu läbilaskevõimsuse võimaldamiseks ja kestlikumate taristuvõrkude arendamiseks;
  - Ühtset konteksti üleeuroopaliste võrkude (TEN-ide) tugevdamiseks ja pikendamiseks;
  - Terviklikku lähenemist üleeuroopalisele riskijuhtimisele, sealhulgas kliimamuutuse mõjudele; ning
  - Vastupidavamaid struktuure toetamaks ökoloogilisi ja kultuurilisi ressursse ning loodus- ja kultuurivarade sidusat haldamist kogu Euroopas arendusraamistike kaudu, mis põhinevad meie loodusladel (nt. veekogud ja ökosüsteemid).
- 64.** Kasvab ka vastastikune sõltuvus Euroopa linnade ja piirkondade erinevate valitsemistasandite ning erinevate avaliku poliitika valdkondade vahel, nagu ka EL liikmesriikide ja naaberriikide vahel. Seetõttu eeldavad põhilised Euroopa ees seisvad väljakutsed tihedamat koostööd riikide, piirkondade, linnade (sealhulgas väikesed ja keskmise suurusega linnad), muude piirkondade ning valdkondlike poliitikate vahel kõigil asjaomastel tasanditel. Ruumiline planeerimine on kõige tõhusamaks sellise koostöö lihtsustamise vahendiks, see võimaldab saavutada nutikat, kaasavat ja kestlikku kasvu ning

territoriaalset ühtekuuluvust Euroopas, iseäranis suurlinnades.

Ruumiline integratsioon (integreeritud lähenemine)

- 65.** Ruumiline integratsioon ülesannete hindamisel ja poliitika määratlemisel eeldab integreeritud, proaktiivset ja osalusepõhist lähenemist kavandamisele, kommunikatsioonile ning seirele. Nõutav lähenemine sõltub osalejatest, planeerimisprotsessi etapist ja planeerimis- või poliitilisest kontekstist. Mõningates olukordades võib soovitatav või vajalik olla mitteametlik ja eksperimentaalsem lähenemine. Samas kehtivad põhimõtted olenemata sellest, kas ruumiline planeerimine hõlmab linna laienemist, linnakeskkonna arendamist, uusi täiendusi, uusi taristuid, taastatavaid objekte, uusi sekkumisi, kohalikke algatusi ja üksikprojekte.
- 66.** Planeerimistegevused ja sekkumised kehtivad igat liiki alade suhtes: elamurajoonid, ajaloolised kesklinnad, linnade südamed, ärikeskused, kaubandusalad, tööstusalad, suuremad ja väiksemad sadamad, turismi- ja puhkeobjektid, haljasalad, linnapargid, maapiirkonnad linnade lähistel ning transporditaristud ja -võrgud. Rakendatavad meetmed tõstavad niisuguse ühiskondliku vara kvaliteeti või kvantiteeti. See puudutab kvaliteedi kaitset, kvantiteedi vähendamist või suurendamist, kvantiteedi ja kvaliteedi võimaldamist ning mõlema haldamist. See käsitleb küsimusi, mis seonduvad järgnevate saavutamise või stimuleerimisega: puhtam õhk, pinnas ja vesi; jäätmete tekke ja reostuse vähendamine, ressursside ja energia kasutamine; paremad võimalused floorale ning faunale; rohemajandus ja roheline energia tootmine; säästvate transpordiliikide kasutamine; kõigi asjaomaste osalejate ning üldsuse kaasamine.
- 67.** Integreeritud, avatud, kaasava ja interaktiivse protsessi saavutamise seisukohast territoriaalse ühtekuuluvuse suunal omab kriitilist tähtsust ühtne sotsiaalmajanduslik või keskkonna planeerimine. Seetõttu on ülimalt tähtis haldusalade hindamine ja tuvastamine, mis ei ole seoses aladega, kus inimesed tööd või eluaset otsivad või kus nad äriaga tegelevad ja elavad, ning planeerimine üheskoos naaberaladega. Sarnaselt on planeerimist puudutava halduskorralduse killustatuse tingimustes äärmiselt oluline, et kõik asjaomased sidusrühmad osaleksid otsustusprotsessis ega oleks üksnes konsulteeritavad, või et neil võimaldataks sellest loobuda. Saadav integreeritud lähenemine võimaldab ala tugevuste ja probleemide kohast hindamist, realistlike võimaluste ja stsenaariumide määratlemist ning – lõpptulemusena – optimaalseid ruumilise planeerimise poliitikaid ala arendamiseks tulevikus, kas kohalikul või strateegilisel tasandil.

OSA B

RUUMILISE PLANEERIJAJA ROLL

Tõhusa planeerimise väljakutsed

Lõimimine ruumi kaudu

- 68.** Ruumilise planeerimise põhimõtted on lülitatud planeerimise teooriasse ja praktikasse kõikjal Euroopas. Need põhimõtted, mis on käesoleva Harta osa A aluseks, vajavad pidevat ümbersõnastamist ja tugevdamist esilekerkivate teemade kajastamiseks. 21. sajand seisab silmitsi uute prioriteetide ja poliitilise fookusega, võttes arvesse möödapääsmatuid üleilmseid väljakutseid. Nendeks on muuhulgas kiire linnastumise, kasvava vaesuse ja jätkuva kliimamuutusega seonduvad probleemid, millel põhinevad kogu maailma planeerijate tegevuskavad. Tõhusa planeerimiseta ei saa tekkida pikema perspektiiviga ruumilist visiooni Euroopa arengust.
- 69.** On äärmiselt tähtis, et planeerijate pilgud oleksid suunatud väljapoole, et nad tõendaksid ruumilise planeerimise väärtust ja otsiksid võimalusi laiemal planeerimiskogukonnal (nt. vabaühendused ja erasektor) ning valitsuste mõjutamiseks. Muudki organisatsioonid püüdleval tõhusa planeerimise tunnustamise poole nende tegevuskava täitmise seisukohast kriitilise tähtsusega tegurina – selle näideteks on Euroopa Keskkonnaagentuuri töö väike- ja suurlinnade elukvaliteedi nimel ning Euroopa Nõukogu/CEMAT-i töö territoriaalse demokraatia nimel. Need eesmärgid toetavad EL suurema territoriaalse ühtekuuluvuse poliitikat. Ka Euroopa Nõukogu pole kõrvale jäänud. Euroopa Liidu ükskõik milline laienemine muudab Euroopa mandri geograafilist tasakaalu. Territoriaalne ühtekuuluvus eeldab tõhusat planeerimist Euroopa mandri kõigil tasanditel.

- 70.** Probleemiks on territoriaalsele ühtekuuluvusele praktilise sisu andmine, mitmekesisuse ja mitmetasandilise valitsuse põhimõtete arvesse võttes. Selleks tuleb tõdeda, et planeerimine peab hoolikamalt arvesse võtma majandus- ja sotsiaalsüsteemide koostoimet erinevatel, kuid üksteist vastastikku mõjutavatel tasanditel. Nõutav on polütsentrilise kontseptsiooni ümbersõnastamine paindlike ruumiliste lahendustega.
- 71.** Kodanikele tuleb otsustusprotsessis koht leida, tehnokraatia vajab tasakaalustamist mitteametliku tõendusmaterjali ja teabega, mis on põimitud kohalike kogukondade teadmistesse. Need sihid ei ole saavutatavad ülevalt-alla eesmärkide ja poliitikate abil, mida kõikjal ühtmoodi rakendatakse. Tarvis on konkreetsetel kohtadel põhinevaid lähenemisi ja tegevusi, mis võtaksid arvesse piirkondade erisusi ning eemalduksid stereotüüpsetest lähenemistest poliitika kujundamisele. Samuti on tarvis uusi kaasamisvorme, mis viiksid kõigi osapoolte tegevuskavade integreerimisele.
- 72.** Samas muutub kontekst, kus ruumiline planeerimine aset leiab, erakordse kiirusega. Euroopa kontekstis muudavad planeerimiskeskonda viis põhitegurit:
- a.** Üleilmne majanduskriis on viinud töökohtade ja kasvuga seotud tegevuskavade prioriteerimisele. Samas on üheks põhiprobleemiks olnud lootmine reguleerimata vabaturule või arengu kesisel struktureeritud rahastamine. Seetõttu eksisteerib vajadus suurema stabiilsuse järele majanduspoliitika alusel, eemaldudes kaupade ja teenuste rahas mõõtmisel põhinevast süsteemist ning lähenedes süsteemile, mis põhineb ressursside ja varade tegelikul majanduslikul väärtusel ning läbipaistvatel rahastamismudelitel. Vastav süsteem seostub tõhusamate tootmisvahenditega ja vajab juurutamist võrdseid võimalusi tagaval viisil. Seetõttu on ratsionaalne strateegiline planeerimine ülimalt tähtis vastandumisel turu kõikumistele, mis on paljude linnaelu probleemide põhjuseks.
  - b.** Kliimamuutus on esmatähtis probleem. Meie visioonis (osa A) sätestatud põhimõtete saavutamine, mis seonduvad kompaksete linnade ja piirkondadega, eeldab tugevamat kontrolli praeguse soovimatult intensiivse maakasutuse üle, millega kaasnevad valglinnastumine ning geograafiliselt hajus areng. Linnade ja piirkondade kasvava keskkonna haavatavusega võitlemiseks on ülimalt tähtis suurema paindlikkuse ja autonoomsuse edendamine kohalikul tasandil. Seetõttu tuleks loobuda tuginemisest üksnes maakasutuse tsoonierimisel põhinevale haldusele. Seda peaksid täiendama integreeritud 'nõudluse juhtimise' planeerimispoliitikad (s.t. jätkusuutmatute käitumismudelite muutmine). Lisaks ei peaks kohalik erialane ja poliitiline eliit kliimamuutusega võitlemisel laskma end pidurdada lootusest, et riigi valitsus ohjad enda kätte võtab. Kohalikud tegevuskavad peavad muutusi ajendama.
  - c.** Ökosüsteemid, millest meie majandused ja kogukonnad sõltuvad, on suures ohus, iseäranis meie veeringlus ning pinnasesüsteemid. Bioloogilise mitmekesisuse ja maastike kaitsmine ning haldamine peab saama tavapäraseks planeerimistegevuseks. Seetõttu on linna- ja maapiirkondade planeerimise integreerimine, iseäranis ökosüsteemiteenuste (nt. veeressursid ning toiduainete tootmine) haldamise kaudu tähtsaks uueks paradigmaks planeerimise vallas.
  - d.** Surve avaliku sektori kulutustele heaolu ja avalike teenustega seoses ohustab ruumiliste planeeringute teostatavust. Sellega kaasnevad muuhulgas järgnevad ohud:

- Ekspertteadmiste kaotus planeerimise alal.
- Suutmatust tagada nõutavat taristut.
- Planeeringutel lastakse aeguda.

Nende ohtude realiseerumine toob kaasa tõsiseid takistusi majanduse taastumise, sotsiaalse heaolu ja keskkonnatingimuste seisukohast.

Ruumilise planeerija roll

- 73.** Ruumiline planeerimine on valdkondadevaheline, kaasates erinevaid asjatundjad ning osalejaid keerulistes protsessidesse. Planeerija roll vastab arengutele ühiskonnas ja planeerimisalastes õigusaktides ning poliitikates. Need varieeruvad sõltuvalt erinevatest poliitilistest ja sotsiaalsetest raamistikest igas riigis, kus planeerijad tegevad on, olgu visionääride, tehnokraatide, juhtide, nõustajate, mentorite või juhendajatena.
- 74.** Ruumilist planeerimist eristab muudest valdkondadest keskendumine eelkõige kogu ühiskonna huvidele, asulale või piirkonnale tervikuna, ning pikemale perspektiivile. Ruumilised planeerijad on kindlalt pühendunud üldiste huvide ja kohaliku demokraatia huvide teenimisele ning kaitsmisele. Kui nad soovivad täita oma juhtivat rolli ühiskonna suunamisel säästvama ja turvalisema tuleviku poole Euroopa jaoks, on eluliselt tähtis nende endi sõltumatus ning objektiivsus.
- 75.** Ruumilised planeerijad analüüsivad, kavandavad ja juurutavad arengustrateegiaid, tugipoliitikaid, programme ning võtmeprojekte ja teostavad nende üle järelevalvet. Sarnaselt teistele valdkondadele aitavad nad kaasa kutseõppele ja teadustööle, hariduse püsivaks seostamiseks tänapäeva ning tuleviku nõuetega. Planeerijad võtavad aktiivselt osa planeerimisprotsessi erinevatest etappidest ja tasanditest, ehkki nad ei saa igahes neist samaaegselt võrdsel määral osaleda.
- 76.** Planeerimine ei seonu üksnes planeeringu ettevalmistamisega. Tegu on ka poliitilise protsessi osaga, mille eesmärgiks on kõigi asjaomaste (avalike ja era-) huvide tasakaalustamine vastandlike nõudmiste lahendamiseks ruumi ning arengu programmide osas. See osutab planeerija rolli tähtsusele vahendajana. Planeerijate vahendamis- ja läbirääkimisoskuste tähtsus on tõusuteel nii praegu kui ka tulevikus.
- 77.** Seega on planeerija roll nõudlikum kui eales varem. Tarvis on tõhusamaid kujundus-, sünteesi-, juhtimis- ja haldusoskusi avaliku planeerimisprotsessi toetamiseks ning suunamiseks selle kõigi faaside vältel. Samuti on tarvis teaduslikku lähenemist, sotsiaalse dialoogi ja kokkulepete saavutamist, mis võimaldavad võtta arvesse individuaalseid erisusi, nagu ka otsuste poliitilist olemust, ning viivad planeeringute ja programmide elluviimisele, juhtimisele ning jätkuvalle seirele ja ülevaatamisele.
- 78.** Avaliku poliitika lähenemistes, mida iseloomustab lühike ja killustunud perspektiiv, peitub tõeline oht. Sellega kaasnevad tavaliselt ajutised lahendused ja edasised probleemid tulevikus. Valitsusasutuste vajadus professionaalse planeerimisnõustamise järele on veelgi suurem, kui eesmärgiks on jätkusuutlikud väljavaated probleemide lahendamisele ja ühtsemale juhtimisele.

OSA C:

PLANEERIJA VASTUTUS EUROOPAS

Vastutus

Planeerijad peavad näitama teed muudatuste sisseviimisel, mis on vajalikud linnade ja piirkondade loomiseks ning juhtimiseks. 21. sajandi väljakutsed eeldavad planeerijatelt kohustuste võtmist muudatuste eestvedajate, poliitiliste nõustajate, projekteerijate, linnajuhtide ning teadlastena. Need kohustused määravad kindlaks väärtused, mida planeerijad poliitikute ja üldsuse nõustamisel au sees hoiavad, püüeldes nii nägemuse saavutamise kui ka selles peatükis väljatoodud põhimõtete rakendamise poole. Samuti kohustuvad nad järgima kõigis oma tegemistes Euroopa planeerijate tegevuskoodeksit.

1. Planeerija kui muudatuste eestvedaja kohustub:

- Värskendama Euroopa ruumilise arengu perspektiivi ühise ruumilise nägemuse loomiseks Euroopa säästva arengu huvides; järgima Euroopa Nõukogu piirkondliku/ruumilise planeerimise eest vastutavate ministrite konverentsi (CEMAT) juhtpõhimõtteid.
- Järgima konventsioone ja rahvusvahelisi lepinguid, mida (Euroopa Nõukogu liikmesriikide) siseriiklikud õigusaktid kajastama peavad, Euroopa Nõukogu juhtpõhimõtteid ning planeerimishartasid üle kogu Euroopa.
- Valmistama ette strateegilise planeerimise raamistikud, mis tõlgendavad Euroopa direktiive, lõimivad Euroopa, riiklikke, piirkondlikke, linna- ja maapiirkondade poliitikaid ning programme ja annavad kindlustunde planeerimiseks kohalikele kogukondadele.
- Seadma sisse laiaulatuslikud ja ajakohased kohalikud planeeringud kõigi kogukondade jaoks Euroopas.
- Edendama Euroopa linnade taassünni programmi, mis paneb aluse uuele õitsengule ja säästlikule majandusarengule linnade ning nende piirkondade jaoks, külvates edu seemned, mis võivad meie ühisele tulevikule kindla aluse luua.
- Edendama strateegiaid, poliitikaid ja programme suurema 'piirkondliku vastupidavuse' nimel, võitlemaks linnade ja piirkondade haavatavusega kiire linnastumise mõjude, kliimamuutuse, vaesuse ning kasvava ebavõrdsuse suhtes.
- Edendama suuremat autonoomsust vee, energia ja toiduga kindlustatuse tagamiseks.
- Reageerima demograafilistele ja majanduslikele muutustele ning survetele ja nendest tulenevatele nõuetele kogukondade struktuuri ning koosseisu, nende vanuselise profiili, rahvuse, kultuuriliste vajaduste ning majandustegevusega seoses.
- Euroopa maakasutuse ja transpordi ning taristu strateegiate lõimimine üleeuroopalise võrgu arendamisse ja muudesse asjaomastesse tegevusprogrammidesse.

2. Planeerija kui teadlane ehk teadmistepõhise elukutse esindaja kohustub:

- Analüüsima olemasolevaid funktsioone, trende ja stsenaariume, võttes arvesse laiemat geograafilist konteksti, pikemaajalisi vajadusi ning nõudluse juhtimist täieliku, selge ja täpse teabe esitamiseks otsustajatele, sidusrühmadele ning üldsusele.
- Käitlema olemasolevaid andmeid Euroopa näitajaid arvesse võttes.
- Töötama välja meetodeid, mis võimaldavad ametlike ja mitteametlike teaberaamistike (sealhulgas kogukonna- ning kultuuripõhised teadmiste allikad) sünteesi.
- Hoidma pideva professionaalse arengu kaudu alal kohaseid teadmisi kaasaegse planeerimise filosoofiast, teoriast, teadustöödest ja praktikast.
- Aitama kaasa koolitusele ja haridusele, toetama ja hindama planeerimise kutse arengut kogu Euroopas, sidudes teooria praktikaga.
- Julgustama laialdast tegelemist planeerimise teooria ja praktika konstruktiivse kriitikaga ning jagama kogemuste ja teadustöö tulemusi omapoolse panuse andmiseks planeerimisalaste teadmiste ning pädevuse kasvavasse pagasisse.

3. Planeerija kui keskkonna kujundaja ja visionäär kohustub:

- Mõtlemata piiranguteta, tasakaalustama kohalikke ja piirkondlikke strateegiaid Euroopa suurlinnapiirkondade võrgustiku ning laiemate üleilmsete suundumuste kontekstis.
- Tuvastama majandusliku, keskkondliku, sotsiaalse ja kultuurilise säästva arengu vormid ning mudelid, mis edendavad territoriaalset ühtekuuluvust.
- Laiendama valikuid ja võimalusi kõigi jaoks, tunnistades erilist vastutust parema elukvaliteedi ning iseäranis ebasoodsamas olukorras olevate rühmade ja isikute vajaduste eest.
- Püüdlema looduskeskkonna ja sellega seotud ökosüsteemide tervikluse ning tiptasemel linnakujunduse kaitsmise ja täiustamise poole, taotlema loodusliku ning ehituspärandi säilitamist tulevaste põlvkondade jaoks.
- Töötama välja alternatiivsed, lokaalsetel alustel lahendused konkreetsetele probleemidele ja väljakutsetele, mõõtma ära taluvused ning mõjud, haldama tarbimisnõudlust (nt. transpordi ja maakasutuse tihedused), võimendama kohalikke identiteete ja mitmekesisust ning aitama kaasa nende rakendusprogrammidele ja tasuvusuuringutele.
- Töötama välja ja viimistlema ruumilise arengu visioone, mis kujutavad võimalusi linnade ning piirkondade edasiseks arenguks, hõlmates linna- ja maapiirkonna tegevuskava.
- Tuvastama ruumilise planeeringu või kava optimaalse koha asjaomases linnade ja piirkondade rahvusvahelises/riiklikus võrgustikus (mõtles lokaalselt, tegutses globaalselt).

4. Planeerija kui poliitiline nõuandja ja vahendaja kohustub:

- Veenma kõiki kaasatud osapooli levitama oma riigis, maakonnas, linnas või piirkonnas ühist ja pikaajalist nägemust Euroopast, mis on nende individuaalsetest huvidest ning eesmärkidest kõrgem.
- Austama otsuste vastuvõtmisel subsidiaarsuse ja võrdsuse põhimõtteid, seoses planeeritud

lahenduste ning nende elluviimisega üldsuse tõhusa osalemise kaudu otsustusprotsessis.

- Toetama avaliku võimu kandjaid, tutvustades neile ettepanekuid, eesmäärke, sihte, mõjusid ja probleeme ning esitades neile planeeringuid ja lahendusi, operatiivse ning tõhusa valitsemisvõrgustiku vahendusel.
- Pakkuma välja ja viimistlema praktilisi seadusandlikke vahendeid tõhususe, sotsiaalse õigluse ning keskkondliku jätkusuutlikkuse tagamiseks ruumilise planeerimise poliitikas.
- Lihtsustama sisukat dialoogi kohaliku omavalitsuse, otsustajate, majanduslike sidusrühmade ja üksikute kodanike vahel arengute kooskõlastamiseks ning ruumilise järjepidevuse ja ühtekuuluvuse tagamiseks.
- Tegema koostööd kõigi osapooltega ja kooskõlastama nende tegevust konfliktide lahendamiseks selgete otsuste teel, mis on koostatud asjaomaste ning sõltumatute ametivõimude jaoks.
- Püüdlema kõrgetasemelise teabevahetuse poole, tagamaks tulevaste kasutajate teadlikkuse ja mõistmise, sealhulgas interaktiivsete meetmete juurutamine avaliku arutelu, väljapakutud lahendustest ühtviisi arusaamise ja otsustusprotsesside lihtsustamiseks.
- Veenduma selles, et osalusdemokraatia kolm tasandit viiakse ellu: teavitamine, osalemine lahenduste väljatöötamises toetuse saavutamiseks kohalikele või üleilmsetele planeerimispoliitikatele.
- Integreerima erinevaid rolle, mõju ja nägema vajadust teha koostööd ning toetada poliitikuid erinevatel geograafilistel tasanditel.

5 Planeerija kui linnade ja piirkondade planeeringute koostamise koordineerija kohustub:

- Kohaldama strateegilisi juhtimislähenemisi ruumilistele arenguprotsessidele bürokratlike haldusnõuete teenimise asemel.
- Saavutama kohaldatud ettepanekute tõhususe ja tulemuslikkuse, võttes arvesse kestlikkuse majanduslikke, keskkondlikke, sotsiaalseid ning kultuurilisi aspekte.
- Võtma arvesse Euroopa ruumilise arengu perspektiivi (ESDP), muude Euroopa Liidu (EL) poliitikadokumentide ja Euroopa Nõukogu strateegiliste dokumentide planeerimis põhimõtteid ning eesmärgi ja sihte kohalike ning piirkondlike ettepanekute seostamiseks Euroopa strateegiate ja poliitikatega.
- Koordineerima erinevaid territoriaalseid tasandeid ja sektoreid kõigi haldusasutuste ning territoriaalsete ametivõimude koostöö, kaasamise ja toetuse tagamiseks.
- Ergutama partnerlusi avaliku sektori ja erasektori vahel investeringute võimendamiseks, töökohtade loomiseks, elukvaliteedi tagamiseks ning sotsiaalse ühtekuuluvuse saavutamiseks.
- Kasutama positiivselt ära Euroopa fonde ja muid rahastamisvõimalusi, ergutades kohalike ning piirkondlike ametivõimude osalemist ruumilise planeerimise programmides ja EL poolt kaasrahastatavates projektides.
- Teostama planeeringute regulaarset seiret ja ülevaatusi nende kohandamiseks ettenägematute asjaolude, uute teemade ning ajakohaste prognoosidega, pakkuma välja lahendusi või meetmeid ja tagama pideva tagasiside planeerimispoliitika ning selle elluviimise vahel.

LISA

Ajalooline taust

Euroopa Linnaplaneerijate Nõukogu (ECTP-CEU) võttis Uue Ateena harta vastu 1998. aastal Ateenas toimunud rahvusvahelisel konverentsil, kus otsustati, et ECTP-CEU teostab harta üle järelvalvet ja uuendab seda kord nelja aasta jooksul. Seetõttu värskendati hartat 2003. aasta juulis, selle nimeks sai Uus Ateena harta 2003. Järgmise uuenduse eest 2010. aastal kandis hoolt Nõukogu eritöörühm. Protsessi tulemusena sündis Istanbuli lisa 2003. aasta hartale. Käesolev Euroopa Planeerimise Harta ühendab Istanbuli lisa 2003. aasta hartaga ja on vastava ülevaatus tulemuseks.

Tähtis on ECTP-CEU hartade kõrvutamine algupärase 1933. aasta Ateena hartaga, mis hõlmas ettekirjutuslikku vaadet linnade võimaliku arengu kohta – tihedalt asustatud elu- ja tööpiirkonnad, mida ühendavad üliefektiivsed ühistranspordisüsteemid. Uus harta ja selle käesolev, ülevaadatud variant keskenduvad linnade elanikele ja kasutajatele ning nende vajadustele kiiresti muutuvmas maailmas. See toetab nägemust Ühendatud Linnast ja Piirkondadest, mis on saavutatav planeerimise teel ning ruumiliste planeerijate abil koostöös muude elukutsete esindajatega. Harta võtab üle uusi valitsemissüsteeme ja viise kodanike kaasamiseks otsustusprotsessidesse, kasutades ära uute side- ja infotehnoloogiate poolt pakutavaid eeliseid. Samal ajal on tegu realistliku visiooniga, mis eristab linna arengu neid aspekte, millele planeerimine võib reaalselt mõju avaldada, ning aspekte, mille korral planeerimisel on tagasihoidlikum roll.

Põhimõisted

Arusaamise lihtsustamiseks lisame mõningate põhimõistete tähenduse käesoleva teksti kontekstis:

- a.** Linn (*polis, civitas*): inimasustus, millele on omane mõningane järjepidevus ja sidusus. Seega ei kuulu mõiste alla üksnes konventsionaalsed kompaktsed linnad, vaid ka võrgustatud linnad, linnavõrgustikud ja linnapiirkonnad.
- b.** Ruumiline (kasutamisel seoses mastaabi, perspektiivi, planeerimise ja arendamisega): ruumi käsitus selle erinevates mastaapides, kohalikust piirkondliku, riikliku, kontinentaalse või veelgi üldisema tasandini, sealhulgas maa, inimesed ja nende tegevused.
- c.** Planeerija: spetsialist, kes osaleb ruumi kasutamise korraldamises ja haldamises ning kelle erialaks on teoreetilistele kontseptsioonidele ruumilise mõõtme andmine ja planeeringute koostamine.
- d.** Sidusus: funktsionaalsed ja operatiivsed suhted elementide (milleks antud juhul on peamiselt linnad nende laiemas tähenduses) vahel.
- e.** Võrk, võrgustik: paindlik tervik, mis koosneb ühendatud üksustest, millel on mõningad ühised suunised ja võime reageerida selektiivselt kooskõlastatud moel.
- f.** Integratsioon, lõimimine: elementide süsteemi korraldus, mis põhineb üldistel põhimõtetel ja kujundab tugeva ühtsustunde.

Tänuõnad:

ECTP-CEU soovib tänada Harta tööühma, kuhu kuuluvad Vincent Goodstadt (esimees, 2013), Paulo V.D. Correia (koordinaator, 2003 ülevaatuskomisjon ja ECTP-CEU aupresident), Luc-Emile Bouche-Florin (ECTP-CEU aupresident).

Samuti soovib ECTP-CEU tänada järgnevaid isikuid nende väärtusliku toetuse eest: Dominique Lancrenon (SFU), João Teixeira (AUP), Ignacio Peman (AETU), Henk van der Kamp (IPI), Bruno Clerbaux (CUB), Julian Hills (ECTP-CEU sekretariaat), Judith Eversley (RTPI), Lucy Natarajan (UCL).

ECTP-CEU tänab kunstnik ja graafik Yves Fauvel'i, Harta illustatsioonide autorit.

Viited:

Try it this Way: Sustainable Development at the local level: ECTP-CEU.

ECTP-CEU on avaldanud juhendi, mis teavitab planeerijaid praktilistest võimalustest säästva arengu kaasamiseks nende igapäevastesse ruumilise planeerimisega seotud tegevustesse. Juhend hõlmab näpunäiteid selle kohta, mida ja kuidas teha saaks. Planeerijate seas valitseb üldine arusaamine vajadusest säästva arengu järele ja laialdane toetus asjaomastele eesmärkidele, kuid oma igapäevases töös on paljudel planeerijatel sellega probleeme. Nad võivad olla veendunud, et säästev planeerimine on vajalik, kuid avastada, et teoorial ja praktiliselt on vahe sees. Mitmeid erinevaid distsipliine hõlmavates organisatsioonides võib uute kordade kehtestamine raskendatud olla.

Fifteen Steps towards Territorial Cohesion: Spatial Planning Guidance: Jan Vogelij.

Raamat hõlmab teavet, põhisõnumeid ja soovitusi, mis on ruumilistele planeerijatele abiks nende piirkondlike strateegiliste tegevuste sooritamisel. See on kooskõlas ECTP-CEU trükisega Try it this Way, mis käsitleb linnade säästvate arengule suunatud planeerimist, ning Uue Ateena hartaga 2003; kumbki neist keskendub kohalikule tasandile.

Euroopa Planeerimise Harta

Barcelona 2013

Visioon Euroopa linnade ja piirkondade jaoks 21. sajandil

Heaks kiidetud Barcelona peassamblee poolt 22. aprillil 2013

Autorid

Vincent Goodstadt

Luc-Emile Bouche-Florin

Paulo Correia

Teavet ECTP-CEU kohta

1985. aastal asutatud ECTP-EU (European Council of Spatial Planners – Conseil Européen des Urbanistes) ühendab 25-t kutseliste linnaplaneerijate ühendust ja asutust 23-st Euroopa riigist ning korrespondentliikmeid. Tegu on katusorganisatsiooniga, mis annab oma liikmete käsutusse ühise raamistiku Euroopa planeerimise ja linnaarenduse nähtavuse, selle tähtsa ühiskondliku rolli tunnustamise ja praktiseerimise ning selle õpetuste ja jätkuva professionaalse arengu edendamiseks ning erialaste kohustuste kindlaksmääramiseks.

ECTP-CEU koostab haridus- ja eetikastandardid planeerijate jaoks, peab dialoogi kohaliku, riikliku ja Euroopa tasandi võimuorganitega ning tuvastab ja tunnustab hea planeerimise näiteid kõikjal Euroopas.

Creating our futures